

המושג לאום הוא מושג קדום למרות שהציונות ההרצלינית השתמשה במונחים אחרים.

לפני הרצל, היתה ציונות מסוג אחר של חובבי ציון. היא ניסתה להגשים את "שיבת ציון". החידוש של הרצל היה לעשות זאת באופן פוליטי בהכרה של אומות העולם.

שיבת ציון זו תנועה לא פוליטית שמטרתה הגירה לארץ. ציונות בסתמא זה ציונות פוליטית.

עם תחילת שיבת ציון היו גלי עלייה לארץ. אז גם עולים נוצרים.

ירושלים, בצפון שכונות ערביות, במערב שכונות יהודיות ונוצריות.

אז מתחיל לרחוש העולם הרבני. הנציב מוולוז'ין, פינסקר ולייב גורדון.

עברנו על המקור "אחרית כבראשית".

העמדה של הנציב מוולוז'ין על הגאולה היא שאין לחשוב שהגאולה תבוא דווקא על ידי ניסים או גואל "דתי". הנציב מביא כמקור את השיחה בין ה' למשה כשרצה למנות אותו להוציא את בני ישראל ממצרים, שם משה איננה הדמות הראשונית שכביכול נראית מתאימה לתפקיד הגואל כי הוא איננו מקובל על ההנהגה הרבנית. הנציב רואה את התחלת הגאולה עם האישור מהקיסר לאסוף כספים למען חובבי ציון.

מחלוקת רמבם רמבן האם התשובה מעבירה היא מצווה או לא היא אותה מחלוקת האם הקמת מדינה היא מצווה או לא. שתי המצוות מופיעות באותה פרשיה בפרשת ניצבים (דברים ל).

הרב מתאר את מתן תורה בהר סיני כמשימה נוספת לשיבתם לארץ כנען כחלק מההבטחה לאבות, אשר לא היתה נודעת לפני כן לעם ישראל.

עם ישראל יוצא ממצרים מסיבות לאומיות, והערב רב מסיבות דתיות (ומשה האיש גדול בכל ארץ מצרים..). לכן, כשלא ידעו היכן משה ומדוע מתעכב ביקשו מאהרן שיעשה להם אלוהים.

הדיבר הראשון מברר את זה שאותו אלוה הוא גם לאומי וגם דתי, גם משחרר ממצרים וגם נותן רובד דתי ורוחני.

ארבע גישות לגבי הציונות ומדינת ישראל:

הרב קוק: על זה דיברו הנביאים.

סאטמר: מדינת ישראל זה מעכב את הגאולה, ואם המדינה היתה דתית זה היה רע יותר. זו פשוט גאולה לפני הזמן. לשיטתו, הרב קוק צודק במהי גאולה אך לא בזיהוי העיתוי.

הרב סולובייצ'יק (פרו ציוני): עשה פרסה בתפיסתו והצטרף לתנועת המזרחי. אי אפשר להישאר בגטו. מדינת ישראל זה טוב (אבל לא גאולה).

החזון איש הרב שך אגודת ישראל: העמדה החרדית המצויה בישראל. מדינה באופן כללי זה טוב. אך מכיוון שזה מזימה של חילונים להמיר את היהודים על דתם זה רע. כיוון שזה חילוני זה רע. הגאולה אצלם זה משהו מאגי.

בעמדה של הרב קוק וסאטמר, הגאולה זה המדינה.

בעמדה של המזרחי ואגודת ישראל העיקר זה הדת וקיום המצוות ואילו המדינה היא רק מסגרת לשם כך.